

Research Article

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.1.1.1

An analysis on the inadequacy of the program's policy making system with an emphasis on spatial justice (Case study: North Khorasan province)

Majid Poureisa Chafjiri¹, Nasrollah Molaei Hashjin*² & Taymor Amar³

1. PhD Candidate, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

2. Professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

3. Associate professor, Department of Geography, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

* Corresponding author: Email: nmolaeih@iaurasht.ac.ir

Receive Date: 25 November 2019

Accept Date: 08 January 2020

ABSTRACT

Introduction: This article examines the extent of the rural areas of North Khorasan province and the distribution of rural services, the analysis of correlation between variables in the analysis of the inadequacy of the planning policy system of North Khorasan province.

Research aim: Determining the inadequacy of the rural planning policy system with emphasis on spatial justice in the villages of North Khorasan province.

Methodology: This article has a practical purpose and is done with a descriptive analytical method. In this article, the Vicor method was used to rank villages, the standard deviation ellipse method was used for regional analysis of services, the Moran method was used for cluster analysis and the concentration of facilities, and the multivariate correlation method was used to analyze the relationship between variables. The research case examples of the villages of North Khorasan province, which are gathered at the village level, and the indicators considered for the classification of the villages are employment, agriculture, housing quality, ownership, literacy, population, education, network, medical facilities, tourism, technology and communication, facilities and equipment, each of which has different sub-indices.

Studied Areas: The geographical area of this research is the rural areas of North Khorasan province.

Result: According to the results obtained from the ranking of Vicor's method, Aladagh and Badranlu dehstans are in the complete classification, Etrak, Garmkhan, Azari, Ruin, Jerqlan, and Jiransu dehstans are in the relatively well-off group, Almeh, Hesar, Shirin Su, Gifan dehstans, Babaaman, Siokanlu, Ziarat, Hume, Shahjahan, Faruj, Bam and Safi Abad in the medium group, Raz, Baghlak and Rastghan in Raz and Jarglan, Ghoshkhane Bala, Ghoshkhane Bain, Jirestan, Takmran, Galian and Zovarem in Shirvan city, Hesar, Nitkanlu and Sangar districts in Faruj city, Milanlu, Daman Kouh, Zarqabad and Tabar districts are classified in the relatively poor group and Baladasht, Golestan, Mian Dasht, Chardeh Sankhast, Darband, Shogan and Gholaman are classified in the poor group.

Conclusion: By examining the results, it can be seen that the villages that are located near the provincial capital are considered as privileged villages, and the villages that are far from the province center are classified as deprived. Also, the multivariate correlation analysis shows that there is an inverse relationship between the proximity to the provincial center and the level of wealth, so that the greater the distance from the provincial center, the lower the level of wealth in the villages. Regarding the relationship between the population and the level of wealth, it shows a direct and positive correlation that the more the population of the village increases, the wealth of the villages increases.

KEYWORDS: Policy making system, rural planning, ownership, spatial justice, North Khorasan

فصلنامه علمی مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی
دوره ۱۷، شماره ۱ (پیاپی ۵۸)، بهار ۱۴۰۱
شاپای چاپی ۵۹۶۸-۲۵۳۵-۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی X۵۹۵-۲۵۳۸
<http://jshsp.iaurasht.ac.ir>
صص. ۱۵۹-۱۴۵

Dor: 20.1001.1.25385968.1401.17.1.1.1

مقاله پژوهشی

تحلیلی بر نارسایی نظام سیاست گذاری برنامه‌ریزی روستایی با تاکید بر عدالت فضایی (مطالعه موردی: استان خراسان شمالی)

مجید پورعیسی چافجیری^۱، نصراله مولائی هشجین*^۲ و تیمور آمار^۳

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
  ۲. استاد گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
  ۳. دانشیار گروه جغرافیا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران
- * نویسنده مسئول: Email: nmolaeih@iaurasht.ac.ir

تاریخ دریافت: ۰۴ آذر ۱۳۹۸

تاریخ پذیرش: ۱۸ دی ۱۳۹۸

چکیده

مقدمه: مقاله حاضر به بررسی میزان برخورداری دهستان‌های استان خراسان شمالی و نحوه پراکنش خدمات روستایی، تحلیل همبستگی بین متغیرها در تحلیل نارسایی نظام سیاست گذاری برنامه‌ریزی استان خراسان شمالی می‌پردازد.

هدف: تعیین نارسایی نظام سیاست گذاری برنامه‌ریزی روستایی با تاکید بر عدالت فضایی در روستاهای استان خراسان شمالی می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق: مقاله حاضر دارای هدف کاربردی و با روش توصیفی - تحلیلی انجام شده است. در این مقاله برای رتبه بندی دهستان‌ها از روش ویکور، تحلیل پهنه‌ای خدمات از روش بیضی انحراف معیار، برای تحلیل خوشه‌ای و تمرکز تسهیلات از روش موران و برای تحلیل ارتباط بین متغیرها از روش همبستگی چند متغیره استفاده شده است. نمونه‌های موردی تحقیق روستاهای استان خراسان شمالی که در مقیاس دهستان جمعیت یافته شده‌اند و شاخص‌های مدنظر نیز برای طبقه بندی برخورداری دهستان‌ها عبارتند از: اشتغال، کشاورزی، کیفیت مسکن، مالکیت، سواد، جمعیت، آموزش، شبکه راه، امکانات درمانی، گردشگری، فناوری و ارتباطات، تاسیسات و تجهیزات که هر کدام دارای زیرشاخص‌های مختلف می‌باشند.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی این پژوهش، نواحی روستایی استان خراسان شمالی می‌باشد.

یافته‌ها: با توجه به نتایج به دست آمده از رتبه بندی روش ویکور دهستان‌های آلاداغ و بدرانلو در طبقه بندی کاملاً برخوردار، دهستان‌های اترک، گرمخان، آذری، روئین، جرجلان و جیران سو در گروه نسبتاً برخوردار، دهستان‌های آلمه، حصارچه، شیرین سو، گیغان، بابامان، سیوکانلو، زیارت، حومه، شاه جهان، فاروج، بام و صفی‌آباد در گروه متوسط، دهستان‌های راز، باغلق و راستقان در شهرستان راز و جرجلان، دهستان‌های قوشخانه بالا، قوشخانه پایین، جیرستان، تکمران، گلیان و زوارم در شهرستان شیروان، دهستان‌های حصار، نیتکانلو و سنگر در شهرستان فاروج، دهستان‌های میلانلو، دامن کوه، زرق آباد و طبر در گروه نسبتاً نابرخوردار و بالادشت، گلستان، میان دشت، چهارده سنخواست، دربند، شوقان و غلامان در گروه نابرخوردار طبقه بندی شده‌اند.

نتایج: با بررسی نتایج می‌توان دریافت دهستان‌هایی که در نزدیکی مرکز استان قرار دارند جزء دهستان‌های برخوردار محسوب می‌شوند و دهستان‌های با فاصله از مرکز استان در طبقه بندی نابرخوردار قرار گرفتند. همچنین تحلیل همبستگی چند متغیره نشان می‌دهد که بین نزدیکی به مرکز استان با میزان برخورداری رابطه معکوس وجود دارد، بدین صورت که هر چقدر از مرکز استان فاصله زیاد شود میزان برخورداری روستاها کمتر شده است. در مورد ارتباط بین جمعیت و میزان برخورداری نشان دهنده همبستگی مستقیم و مثبت می‌باشد که هر چقدر تعداد جمعیت روستا افزایش یابد میزان برخورداری دهستان‌ها نیز بیشتر می‌شود.

کلیدواژه‌ها: نظام سیاستگذاری، برنامه‌ریزی روستایی، برخورداری، عدالت فضایی، خراسان شمالی

مقدمه

از چند سده اخیر و با رشد پرشتاب صنعت و فناوری در جهان، عقب ماندگی مناطق روستایی بیشتر عیان گردیده است. از آن جایی که عموماً روستاییان نسبت به شهرنشینان دارای درآمد کمتر و از خدمات اجتماعی ناچیزی برخوردار هستند، اقشار روستایی فقیرتر و آسیب پذیرتر محسوب می‌شوند که بعضاً منجر به مهاجرت آنان به سمت شهرها نیز می‌شود. علت این امر نیز پراکندگی جغرافیایی روستاها، نبود صرفه اقتصادی برای ارائه خدمات اجتماعی، تخصصی نبودن کار کشاورزی (پایین بودن بهره‌وری)، محدودیت منابع ارضی، و عدم مدیریت صحیح مسئولان بوده است. به این لحاظ، در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه روستایی، شناخت و تقویت شبکه‌های خدماتی در مناطق روستایی و مدیریت آگاهانه امکانات و خدمات، نه تنها به توزیع بهینه امکانات و منابع در نواحی روستایی یاری می‌رساند؛ بلکه انسجام کالبدی و ساختار فضایی مناسب سکونتگاهی را نیز در پی خواهد داشت (بذرافشان و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۹). توزیع عادلانه ثمرات توسعه در میان اکثریت جمعیت از خصایص مهم اقتصادی پویا و سالم می‌باشد. برنامه‌ریزان فضایی جهت تحقق این امر سعی در کاهش نابرابری‌ها و عدم تعادل‌ها از طریق تدوین و اجرای برنامه‌های متعدد محرومیت‌زدایی و گسترش همه جانبه جنبه‌های مثبت توسعه دارند (عناستانی و همکاران، ۱۳۹۲: ضرابی و غلامی، ۱۳۹۰: محمدی ده چشمه و همکاران، ۱۳۹۶). بروز نابرابری و عدم توجه به روستاها در دهه‌های اخیر، موجب تضعیف آن‌ها و تسریع روند نابودی این کانون سکونتگاهی و بالطبع ایجاد عدم تعادل فضایی درون ناحیه و یکسویه شدن جریان خدمات، سرمایه، اطلاعات و جمعیت به سمت کانون‌های شهری شده است (شمس‌الدینی و رحیمی، ۱۳۹۴: ۸۸). این مسأله زنگ خطری است که توجه بیش از پیش به نقاط روستایی را گوشزد می‌کند و با توجه به مواجه بودن سکونتگاه‌های روستایی با دامنه حداکثری فقر، نابرابری و عقب‌ماندگی مضاعف در قیاس با دیگر مراکز جمعیتی کشور، لزوم برنامه‌ریزی و فراهم آوردن شرایط و امکانات مناسب برای گسستن زنجیره فقر و بی‌عدالتی فضایی و بهبود رفاه اجتماعی را مطرح می‌نماید (زارعی و رحمانیان، ۱۳۹۶: ۸۲).

استان خراسان شمالی از جمله استان‌هایی است که دارای پتانسیل توسعه روستایی زیادی می‌باشد. این استان با داشتن تنوع فرهنگی، اقلیمی و تاریخی می‌تواند سهم مناسبی در توسعه روستایی داشته باشد. به دلیل نوپا بودن استان و دوری از مرکز تا حد زیادی به توسعه یافتگی استان و بخصوص در بخش روستایی توجه آن چنانی نشده است و روستاهای استان خراسان شمالی از محروم‌ترین روستاهای کشور به شمار می‌روند. در این مقاله سعی بر آن است که میزان توسعه یافتگی روستاهای استان خراسان شمالی در سطح دهستان بررسی و تحلیل گردد و همچنین به تحلیل ارتباط بین توسعه یافتگی روستا و نزدیکی از مرکز و جمعیت روستا مورد تحلیل قرار گیرد. تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به پرسش‌های زیر می‌باشد؛ دهستان‌های برخوردار و نابرخودار در سطح استان خراسان شمالی به چه صورت توزیع شده‌اند؟ الگوی پخش‌شده توزیع امکانات و خدمات روستایی در استان خراسان شمالی به چه صورت می‌باشد؟ چه ارتباطی بین میزان عدالت فضایی در روستاها و دوری و نزدیکی آن‌ها به مرکز استان می‌باشد؟ و ارتباط بین جمعیت روستاهای دهستان‌ها و دسترسی آن‌ها به خدمات به چه شکلی می‌باشد؟

عدالت اجتماعی از جذابترین شعارهای مکاتب بشری در طول تاریخ بوده است. در دهه‌های اخیر یکی از مهمترین موضوعاتی است که دانشمندان علوم اجتماعی به آن توجه دارند. این امر ناشی از رویکرد واقع بینانه تمامی رشته‌های علوم انسانی به فرایندهای نابرابری در جهان می‌باشد (مرصوصی، ۱۳۸۴: ۱). عدالت اجتماعی از مفاهیمی است که در تاریخ زندگی بشر، کاربردها و برداشتهای مختلفی شده داشته است و مفهوم آن همیشه مورد بحث و جدل اندیشمندان مختلف بوده است. به طوری که درک انسان معلول با یک انسان با استعداد از مفهوم عدالت متفاوت خواهد بود. همین طور فردی از طبقات پایین اجتماعی با فردی متمول و دارای پایگاه اقتصادی بالا، فردی مسلمان با فردی غیرمسلمان، شهروند ساکن در منطقه مرفه نشین پایتخت با یک فرد ساکن در روستای دور افتاده و... هر یک دیدگاه‌های متفاوتی از مفهوم عدالت دارند. بنابراین می‌توان گفت: عدالت نیز مقید به زمان و مکان و نوع روابط نظام و ساختارهای اجتماعی است (حاتمی‌نژاد و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۹). گویا چشم انداز حیات بدون عدالت تاریک جلوه می‌نماید و از این رو است که جغرافیدانان نیز در دهه‌های اخیر بیش از گذشته به تاثیر عدالت اجتماعی و نابرابری در مورفولوژی و سازمان یا بی‌فضایی شهرها توجه دارند (مرصوصی، ۱۳۸۴: ۱۸). عدالت اجتماعی در فضا جاری شده (Soja, 2008: 2) به عبارتی عدالت و بی‌عدالتی در فضا نمایان می‌گردد (Dufaux, 2008: 2). تحقق عدالت اجتماعی مستلزم وجود مکان و فضا است. عدالت در فضا، همان عدالت جغرافیایی یا عدالت محیطی است (طهماسب‌زاده و خادم‌الحسینی، ۱۳۹۷: ۱۸). در جهان امروز، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی پدیده‌ای فراگیر و درحال گسترش است (Less, 2010: 1). عدالت به این معناست که به هر کسی به اندازه استحقاق یا شایستگی خود چیزی داده شود. عدالت کنش یا حالتی است که صحیح و منصفانه باشد (Hoggart, 2008: 1).

4: 1995). توجه به عدالت فضایی و اجتماعی به حدی مهم می‌نماید که حتی در مفاهیم مربوط به توسعه پایدار و "عدالت محیطی" به راهبرد "فقر زدایی" به شدت تاکید می‌شود، بطوری که کنفرانس البورگ (May-1994). در ماه 1994 may با معنای توسعه پایدار در تحمل پذیری شهرها با توجه به توسعه برابری در آینده آغاز، و با ایجاد "عدالت اجتماعی" برای اقتصاد پایدار و محیط زیست پایدار، پایان یافت. عدالت اجتماعی و برابری زندگی یکی از مهمترین جنبه‌های پایداری است. برای زندگی از جنبه‌های مختلفی، نظیر معیارهای مهم زندگی، بهداشت عمومی و سلامت، دسترسی به آموزش، مراقبت بهداشتی، شغل رضایت بخش، فرصت‌هایی برای توسعه شخصی و پیشرفت اجتماع، فرهنگ، زندگی اجتماعی و تفریح، تسهیلات محیطی و برابری‌های زیبا شناختی تشکیل می‌شود. بنابر این با توجه به اهمیت همه جانبه عدالت اجتماعی در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری، رسالت پژوهشگران و محققان شهری را در این زمینه، باید بسیار مهم و خطیر دانست، به طوری که آنان نباید خود را در توزیع غیر عادلانه منابع شهری و افزایش نابرابری‌های در مناطق شهری، چندان معصوم و بی‌گناه بدانند (Holified, 2001:128). بنابر این برنامه ریزان باید در پی این باشند که در الگوی مکان‌یابی خدمات و نحوه توزیع آن‌ها، چه مقدار نابرابری به وجود آمده و چه گروه‌هایی از جامعه بیش تر محروم شده‌اند (Hewko, 2001:1113) سپس اقدام به رفع این نابرابری‌ها که هدف نهایی برنامه‌ریزان فضایی است نمایند و تعادل را بین سکونتگاه‌ها ایجاد کند. برنامه توسعه روستایی باید در بر گیرنده فرایندهای توسعه‌ای نظیر توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و توسعه مشارکتی در سطح روستاها باشد (Shucksmith, 2000: 2). در صورت تحقق چنین شرایطی است که سکونتگاه‌های روستایی به طور عادلانه به خدمات و امکانات دسترسی خواهند داشت و بنابراین همان گونه که ذکر گردید، شناخت وضع موجود و تلاش در جهت برطرف کردن نابرابری‌ها یکی از اصلی ترین وظایف برنامه‌ریزان و از اهداف محوری برنامه‌های توسعه روستایی باید باشد (ياسوری و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۰).

توسعه روستایی در صورتی انجام می‌گیرد که تسهیلات و خدماتی که در خدمت فعالیت‌های مولد اقتصادی قرار می‌گیرند، در مراکز روستایی بهینه و دارای شرایط مناسب در زمینه ارائه خدمات متمرکز شوند (زیاری و همکاران، ۱۳۸۴: ۵۵). خدمات روستایی فعالیت‌هایی است که میان تولیدکننده و مصرف کننده پیوند حیاتی و مهمی را بوجود می‌آورد که به چهار نوع مالی، تجاری، حرفه‌ای و شخصی تقسیم می‌شود (ياسوری و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۰۱). برخی از خدمات روستایی دارای وابستگی افقی هستند مانند؛ درمانگاه، بیمارستان، دبیرستان، شرکت تعاونی، که استفاده از این نوع خدمات ویژه یک روستا یا شهر نیست و تمامی روستاهای یک بخش یا دهستان می‌توانند از آن بهره مند شوند که به آن‌ها خدمات حوزه‌ای نیز می‌گویند. اما خدمات دارای وابستگی عمودی، به اهالی یک شهر یا روستا اختصاص دارد. بدین معنا که اینگونه خدمات را به محل مصرف منتقل کرد و امکان مصرف آنرا در محل فراهم ساخت. مانند برق، آب لوله کشی و گاز (امیر انتخابی، ۱۳۹۲: ۲۳).

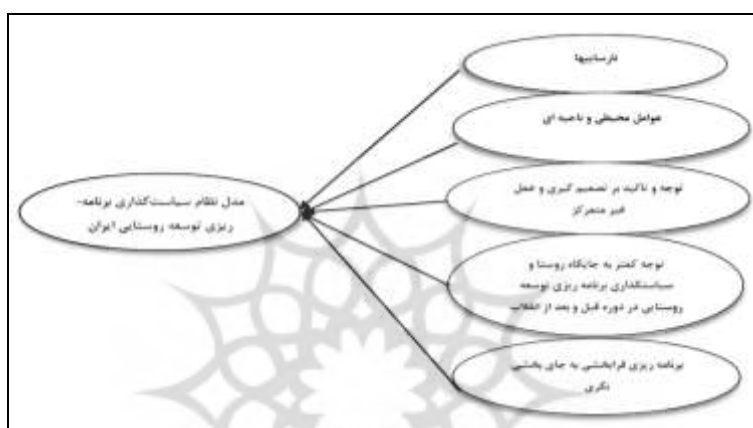
یکی از دلایل اصلی عقب ماندگی روستایی و نبود میل جمعیت به ماندگاری در نواحی روستایی، ضعف امکانات خدمات روستایی و فقدان دسترسی آسان این جمعیت به مراکز ارائه خدمات می‌باشد (مطیعی لنگرودی، ۱۳۸۷: ۱۲۱). مکان‌یابی بهینه مراکز خدماتی روستایی در سطح دهستان و یا مجموعه روستایی، سبب کاهش هزینه و زمان سفر برای دستیابی به خدمات می‌شود که خود، رغبت و بهره وری مطلوب تر از خدمات موجود را افزایش می‌دهد (Dixon, 1994: 36). در این راستا توسعه روستایی مستلزم رفع تبعیض و محو آثار در ارائه خدمات دولتی به جوامع روستایی در مقایسه با جوامع شهری و تلاش برای پر کردن شکاف فرهنگی موجود بین جوامع شهری و جوامع روستایی می‌باشد (آسایش، ۱۳۹۲: ۴). می‌توان گفت توسعه روستایی را می‌توان فرآیند همه جانبه از تحولات رو به تکامل ابعاد شکل دهنده زندگی روستایی نامید که منجر به ارتقای سطح زندگی مادی و معنوی روستاییان با عنایت به مقوله پایداری می‌گردد (محمدی ده چشمه، ۱۳۹۶: ۶۵). در این نگاه به توسعه روستایی، توسعه صرفاً معطوف به یک قشر (فقیر) نبوده، بلکه کلیه ابعاد زندگی، آحاد و گروه‌های اجتماعی را مدنظر دارد (بدری و پورطاهری، ۱۳۹۱: ۳۲). به بیان دیگر، توسعه روستایی، توسعه‌ای به منظور بهبود کیفیت زندگی مردم با یک مفهوم جامع و چند بُعدی، شامل توسعه وابسته به آن نظیر صنایع روستایی و افزایش خدمات برای کشاورزی و فعالیت‌های منابع انسانی است (کارگر، ۱۳۸۷: ۱۴).

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش شناسی توصیفی - تحلیلی است و روش گرد آوری داده‌ها و اطلاعات به صورت اسنادی در قالب بهره‌گیری از کتاب‌ها، مقاله‌ها، پایگاه‌های آماری و اطلاعاتی مرتبط و میدانی در قالب مشاهده،

مصاحبه و تکمیل پرسشنامه بوده است. جامعه آماری این تحقیق، خبرگان دانشگاهی در زمینه توسعه روستایی، برنامه‌ریزان استانی در سازمان دهیاری‌ها و شهرداری‌های کشور، برنامه‌ریزان استانی در وزارت جهاد کشاورزی و برنامه‌ریزان استانی در وزارت صنایع، سازمان برنامه و بودجه و سایر دستگاه‌های مرتبط با برنامه‌ریزی و توسعه روستایی بوده که تعداد آن‌ها حدود ۲۰۰ نفر بود. جامعه نمونه تحقیق براساس افراد و دستگاه‌های جامعه آماری با حجم نمونه ۱۲۷ نفر به روش دلفی بوده است. که به صورت، نمونه‌گیری غیر تصادفی صورت گرفته است. در انجام این تحقیق از پرسشنامه و مصاحبه استفاده شده است، که سوالات پرسشنامه بر اساس طیف لیکرت می‌باشد. پرسشنامه این تحقیق شامل دو بخش ویژگی‌های فردی و عمومی پاسخگویان (شامل جنس، سن، وضعیت تحصیلی و سابقه کار) و ویژگی‌های اختصاصی تحقیق که شامل ۷۰ سوال بوده است. در تعیین روایی پرسشنامه‌های مورد استفاده، روایی محتوا و روایی سازه با استفاده از نظرات صاحب نظران تایید گردید و برای اندازه‌گیری پایایی از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده که مقدار آن ۰/۸۸۲ بدست آمده و پایایی قابل قبول را نشان می‌دهد. در این پژوهش با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی در نرم‌افزار SPSS از آزمون کلموگروف اسمیرونوف جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها و از آزمون t تک نمونه‌ای جهت آزمون فرضیه‌های تحقیق استفاده شده است.

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

در این تحقیق ابتدا شاخص‌های توسعه یافتگی دهستان‌ها با استفاده از داده‌های مربوط به سرشماری نفوس و مسکن ۱۳۹۵ و مرکز اطلاعات استان خراسان شمالی گردآوری و سپس به منظور رتبه بندی دهستان‌ها از روش ویکور استفاده شده است. در مرحله بعد برای تحلیل جهت‌گیری و الگوی پهنه اثربایی خدمات روستایی از روش‌های بیضی انحراف معیار و مرکز میانگین و از روش موران نسبت به تحلیل الگوهای پراکنش و توزیع عوارض و پدیده‌ها در فضا و مکان و میزان خوشه بودن خدمات استفاده شده است. در نهایت ارتباط و همبستگی بین متغیرها از طریق روش همبستگی چند متغیره به دست آمد.

جدول ۱. شاخص‌های مورد بررسی در تحقیق

معیار	زیر معیار
اشتغال	تعداد شاغلین مردان و زنان، تعداد بیکاران مرد و زن
کشاورزی	تولیدات کشاورزی، منبع تامین آب، آبیاری قطره ای، شیلات، زمین‌های کشاورزی و ...
کیفیت مسکن	تعداد خانه‌های نوساز و مقاوم، مصالح مورد استفاده در ساختمان
مالکیت	تعداد مالکیت زمین و مسکن، تعداد سکونت اجاره در روستاها
سواد	تعداد دانش آموزان زن و مرد، فارغ التحصیلان دانشگاهی
جمعیت	جمعیت زن و مرد بر حسب گروه‌های سنی
آموزش	تعداد مدارس در سطوح مختلف
شبکه راه	دسترسی به شبکه‌های ارتباطی بین شهری و روستایی، راه آهن و ...
درمانی	مراکز بهداشتی، خانه بهداشت، پزشک خانواده، ماما، داروخانه و ...
گردشگری و تفریحی	آثار تاریخی و طبیعی، صنایع دستی، مراکز پذیرایی و روستاهای هدف
خدمات اداری	دهیاری، پایگاه بسیج، بانک و ...
فناوری و ارتباطات	اینترنت، دفتر پست، صندوق پست، مخابرات، دکل تلفن همراه
تاسیسات و تجهیزات	آب لوله کشی، تصفیه آب، برخورداری از خدمات گازرسانی و برق

قلمرو جغرافیایی پژوهش

استان خراسان شمالی از نظر موقعیت ریاضی بین مدارهای ۳۶ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۱۷ دقیقه شمالی و بین نصف النهارهای ۵۵ درجه و ۵۲ دقیقه تا ۵۸ درجه و ۲۰ دقیقه شرقی قرار دارد. از نظر موقعیت نسبی، استان خراسان شمالی از جهت شمال به جمهوری ترکمنستان، از جنوب و شرق به استان خراسان رضوی، از سمت غرب به استان گلستان و از سمت جنوب غربی به استان سمنان محدود می‌شود. وسعت استان خراسان شمالی تقریباً ۲۸۴۳۴ کیلومترمربع است که ۱/۷ درصد از مساحت کل کشور را به خود اختصاص می‌دهد. در سال ۱۳۹۷ از نظر تقسیمات کشوری دارای ۸ شهرستان، ۱۸ بخش، ۴۵ دهستان، ۱۸ شهر، ۱۳۰۰ آبادی (۸۲۹ آبادی دارای سکنه و ۴۷۱ آبادی خالی از سکنه) می‌باشد. مرتفع‌ترین نقطه آن قله شاه‌جهان با ۳۰۵۱ متر و پست‌ترین نقطه آن در روستای تازه‌یاب در حاشیه رودخانه اترک در شهرستان مانه و سملقان با ۴۰۰ متر از سطح دریا ارتفاع دارد. متوسط بارندگی سالانه استان ۲۹۵ میلیمتر با تمرکز زمستانه-بهاره بوده که از متوسط کشور بالاتر می‌باشد. متوسط دمای استان ۱۳/۳ درجه است. سردترین ماه سال دی‌ماه با میانگین حداقل ۱/۵ درجه و گرم‌ترین ماه سال تیرماه با میانگین حداکثر ۲۴/۷ درجه است. ترکیب قومیت‌های ساکن در پهنه‌ای با وسعت خراسان شمالی در ایران کم نظیر است. به طوری که ترکیب قومی کرد کرمانج، ترک، ترکمن، فارس، تات، بلوچ و عرب اختلاف ناچیزی با ترکیب قومی ایران زمین دارد.

شکل ۲. جایگاه محدوده مورد مطالعه در تقسیمات کشوری

شکل ۳. توزیع جغرافیایی سکونتگاه‌های روستایی استان خراسان شمالی

یافته‌ها و بحث

یافته‌های توصیفی

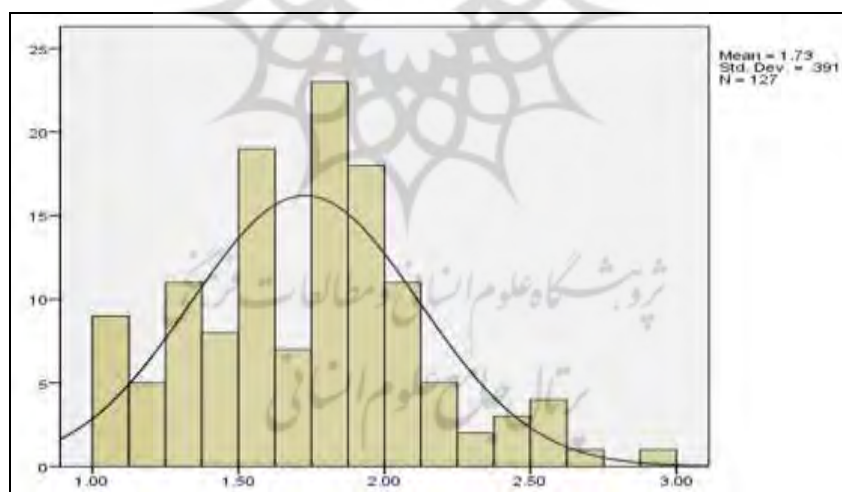
یافته‌های توصیفی پژوهش حاضر در قالب مشخصات فردی و عمومی پاسخگویان و یافته‌های حاصل از مطالعات میدانی می‌باشد. براین اساس از مجموع پاسخگویان (۱۲۷ نفر)، ۷۸ درصد مرد و ۲۲ درصد زن بوده‌اند. ۲۶/۸ درصد پاسخگویان در گروه سنی ۲۱ تا ۳۰ سال، ۵۰/۴ درصد در گروه سنی ۳۱ تا ۴۰ سال، ۱۸/۹ درصد در گروه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال و ۳/۹ درصد نیز در رده سنی بیشتر از ۵۱ سال بوده‌اند. ۸۴/۲ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات کارشناسی (۴۹/۶ درصد) و کارشناسی ارشد (۳۴/۶ درصد) بوده و میزان تحصیلات با مدرک کاردانی ۱۳/۴ و دیپلم و پایین‌تر با ۲/۴ درصد بدست آمده است. همچنین نتایج نشان می‌دهد که از مجموع پاسخگویان، ۹/۴ درصد سابقه کاری بین ۲۱ تا ۳۰ سال که کمترین فراوانی را داشتند و بیشترین میزان با ۳۴/۶ درصد مربوط به افراد با سابقه کار ۱۱ تا ۲۰ سال بوده است.

نارسایی نظام سیاستگذاری

با توجه به جدول (۲) مشاهده می‌شود که کمترین مقدار متغیر نارسایی ۱،۰۰ و بالاترین مقدار آن ۲/۸۸، میانگین ۱/۷۲ و انحراف معیار ۰/۳۹ و واریانس آن ۰/۱۵۳ است. از آنجایی که مقدار چولگی در بازه‌ی (۲- و ۲+) قرار دارد، بنابراین می‌توان گفت داده‌ها از توزیع نرمال برخوردار هستند (مومنی و قیومی، ۱۳۹۱: ۲۱۸).

جدول ۲. توصیف متغیر نارسایی

شرح	تعداد	حداقل	حداکثر	میانگین	انحراف معیار استاندارد	واریانس	چولگی	کشیدگی
نارسایی	۱۲۷	۱/۰۰	۲/۸۸	۱/۷۳	۰/۳۹۱	۰/۱۵۳	۰/۲۲۷	۰/۰۹۵

شکل ۴. نمودار هیستوگرام متغیر نارسایی نظام سیاستگذاری

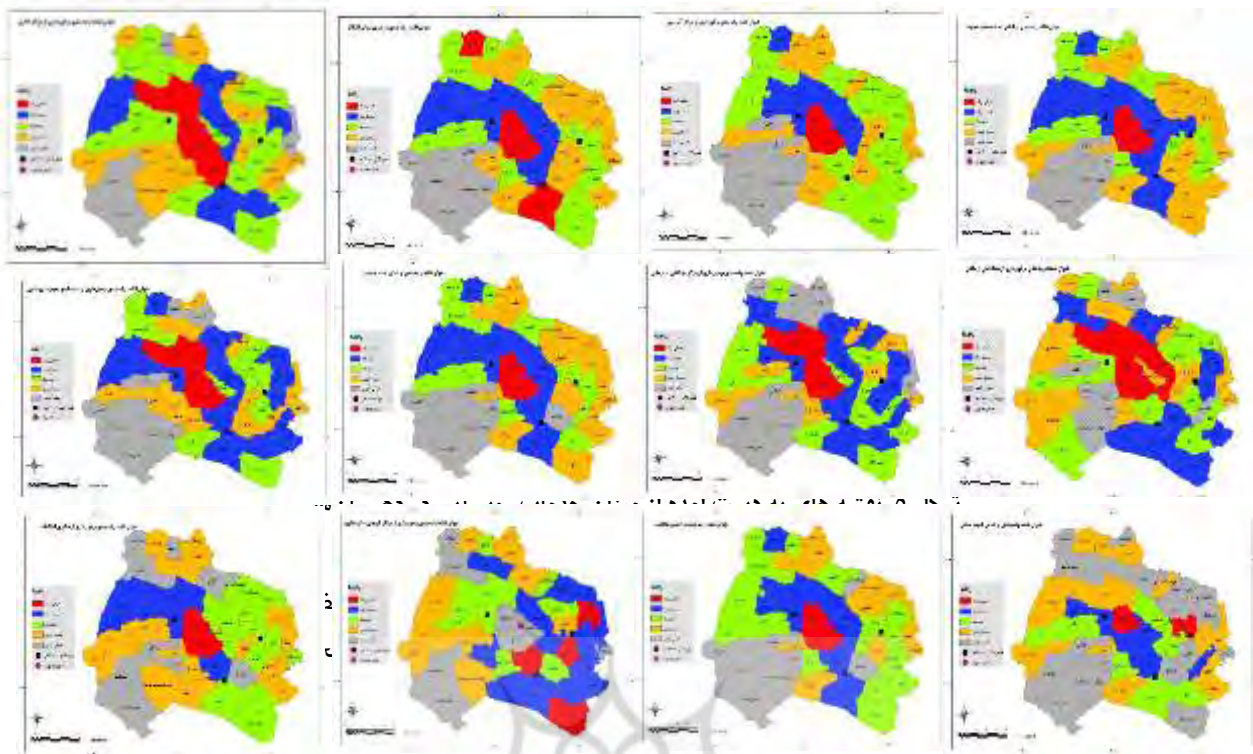
توزیع خدمات روستایی در سطح دهستان‌های استان خراسان شمالی

به منظور رتبه‌بندی دهستان تعداد جمع هر شاخص را در سطح دهستان نشان داده شده است. همان‌طور که در بخش روش تحقیق به دسته‌بندی شاخص‌ها و زیرشاخص پرداخته شد، در مرحله اول یافته‌های تحقیق ماتریس داده‌های خام که حاصل جمع زیرشاخص‌ها می‌باشد به منظور رتبه‌بندی با استفاده روش ویکور آماده گردید که در جدول (۳) ارائه گردیده است.

جدول ۳. توزیع داده‌های خام حاصل جمع زیر شاخص‌های روستایی در سطح دهستان‌ها

دهستان	اشتغال	کشاورزی	مسکن	مالکیت	سواد	جمعیت	آموزشی	شبکه راه	درمانی	تفریحی	اداری	فناوری	تاسیسات
راز	۱۴۴۴	۱۸۱	۲۸	۱۱۰۵	۳۵۶۲	۵۷۲۵	۲۹	۱۵	۲۰	۲۲	۱۹	۱۰	۵۲
غلامان	۱۷۵۰	۵۵	۹۹	۱۲۵۸	۳۵۰۴	۵۴۰۲	۲۷	۵	۱۸	۱۳	۱۲	۹	۲۸
باغلق	۲۸۰۲	۱۰۸	۶۳	۱۷۶۷	۵۹۸۳	۹۱۲۴	۳۱	۸	۲۱	۱۶	۱۰	۴	۲۸
حصارچه	۲۹۵۵	۱۶۰	۲۰	۱۷۰۸	۶۲۴۸	۹۸۹۷	۶۰	۱۸	۲۱	۴	۱۵	۴	۶۸
راستقان	۲۱۴۵	۱۲۸	۰	۱۳۷۸	۴۳۱۰	۶۶۲۲	۳۵	۱۵	۱۷	۱۳	۱۴	۹	۴۹
جرگلان	۵۴۰۵	۲۳۷	۸۸	۳۴۹۸	۱۱۵۵۵	۱۸۲۷۳	۹۳	۲۴	۴۵	۱۰	۲۶	۱۲	۹۱
گلستان	۱۰۴۷	۱۰۷	۱۷۰	۹۱۲	۲۶۰۸	۳۵۵۵	۱۹	۱۲	۲۵	۱۰	۱۵	۸	۲۵
بالادشت	۶۵۲	۱۵۱	۰	۵۵۳	۱۵۰۹	۲۲۸۲	۱۹	۱۵	۱۸	۵	۷	۲	۳۹
شیرین سو	۲۴۱۱	۲۴۵	۱۱	۱۷۶۵	۵۵۴۸	۹۶۲۳	۴۲	۲۹	۵۳	۵	۲۴	۴	۷۶
اترک	۳۳۶۱	۵۰۲	۱۲۴	۳۳۸۳	۹۴۰۰	۱۴۶۱۸	۷۶	۴۸	۱۰۱	۱۷	۵۳	۳۶	۱۶۴
جیرانسو	۴۲۹۲	۲۰۸	۱۳۷	۲۵۲۲	۸۸۰۵	۱۳۹۲۵	۵۹	۱۷	۴۱	۱۲	۳۶	۲۲	۹۳
حومه	۴۳۱۲	۱۹۲	۶۰۷	۳۳۵۷	۹۸۸۳	۱۵۱۴۴	۷۹	۲۳	۶۳	۱۶	۲۵	۲۴	۸۲
قاضی	۲۰۵۴	۱۰۹	۲۰۸	۱۷۶۱	۴۹۴۴	۷۲۸۹	۱۹	۹	۲۳	۱۴	۲۰	۸	۳۷
آلمه	۲۱۴۶	۱۳۰	۳۴۳	۱۸۳۵	۵۲۶۰	۷۹۷۲	۲۷	۱۹	۳۹	۱۱	۱۹	۱۲	۵۰
حصار	۱۴۸۴	۱۲۹	۸۲	۱۳۷۶	۳۲۲۷	۵۰۷۲	۲۴	۱۲	۲۲	۲۰	۱۱	۷	۴۶
شاه جهان	۲۷۱۵	۱۳۷	۶۰۹	۳۳۲۰	۷۰۹۴	۱۰۰۸۹	۴۴	۱۰	۴۱	۲۱	۱۲	۱۰	۵۳
تینکانلو	۱۶۲۴	۱۴۶	۰	۱۴۷۷	۳۸۳۶	۶۱۲۷	۲۶	۱۴	۲۷	۸	۱۵	۱۳	۴۸
فاروج	۲۲۸۵	۲۳۶	۱۰۶	۱۸۹۶	۴۵۹۶	۷۰۴۶	۴۷	۲۳	۵۳	۱۹	۱۵	۱۲	۸۶
سنگر	۱۵۹۳	۲۹۸	۱۱۶	۱۵۸۹	۳۱۲۶	۵۷۶۱	۶۶	۲۸	۵۰	۲۰	۲۸	۱۰	۱۰۲
جیرستان	۱۹۶۲	۲۱۶	۰	۱۳۲۵	۳۶۴۸	۵۶۲۲	۴۱	۲۱	۳۳	۲۳	۱۹	۱۳	۹۲
تکمران	۱۴۸۴	۱۴۴	۰	۱۱۰۷	۳۲۲۶	۴۸۶۶	۴۰	۱۹	۳۶	۱۵	۱۴	۱۳	۶۳
سیوکاتلو	۱۸۰۲	۳۳۹	۰	۱۶۹۹	۴۰۹۱	۶۴۱۷	۶۳	۲۹	۵۲	۴۴	۳۱	۱۱	۱۱۴
زیارت	۲۴۹۸	۲۱۶	۱۰۵۱	۲۲۶۴	۷۸۱۴	۱۱۶۰۴	۳۲	۱۶	۲۸	۱۱	۲۰	۱۵	۶۰
حومه	۲۲۰۲	۲۹۷	۷۳	۱۷۹۳	۴۷۴۷	۷۳۱۰	۵۵	۲۶	۵۷	۱۹	۲۷	۱۷	۸۷
زوارم	۱۹۱۴	۱۳۹	۳۰۶	۱۶۴۵	۴۳۴۷	۶۸۵۸	۳۲	۱۳	۳۹	۲۵	۱۸	۱۰	۴۴
گلیان	۱۲۹۴	۲۳۷	۰	۱۴۳۳	۲۸۵۵	۵۰۳۹	۵۰	۲۰	۵۵	۳۸	۲۱	۱۸	۷۲
قوشخانه پایین	۱۳۵۹	۱۲۵	۱۳۶	۹۲۴	۲۶۲۲	۴۱۸۰	۲۵	۱۳	۲۳	۱۴	۱۷	۱۴	۴۹
قوشخانه بالا	۱۴۶۰	۲۲۷	۰	۱۱۶۱	۳۱۹۴	۵۴۵۵	۴۸	۲۰	۵۳	۲۷	۲۴	۱۳	۷۴
شوقان	۷۷۲	۱۱۳	۰	۶۰۳	۱۶۱۸	۲۷۴۰	۱۲	۱۰	۱۰	۱۲	۱۳	۶	۴۵
طبر	۱۶۳۴	۱۲۵	۹۴	۱۱۰۳	۲۵۵۳	۴۲۹۸	۲۶	۱۱	۳۰	۲۵	۱۵	۱۲	۴۶
دریند	۱۳۳۵	۱۰۳	۰	۷۲۷	۱۹۸۴	۳۰۶۵	۱۷	۱۰	۱۴	۲۰	۱۴	۳	۴۴
چهارده سنخواست	۵۵۴	۷۰	۰	۵۲۱	۱۰۸۶	۱۸۲۴	۷	۸	۹	۱۲	۱۲	۸	۲۹
میان دشت	۴۱۶	۷۶	۰	۲۸۳	۹۰۶	۱۳۰۰	۷	۲۳	۹	۶	۵	۴	۳۱
آلاداغ	۷۷۰۸	۴۴۴	۶۹۵	۵۹۳۰	۱۹۴۹۰	۳۰۷۴۵	۱۸۳	۴۳	۱۰۵	۷	۶۴	۴۶	۱۵۰
بابامان	۴۱۵۰	۱۳۷	۶۶۱	۳۰۳۱	۱۱۰۹۱	۱۶۲۹۴	۹۴	۱۶	۴۴	۸	۲۵	۱۵	۵۹
بدرانلو	۶۲۲۰	۴۷۱	۱۴۹۵	۵۳۴۲	۱۵۷۲۶	۲۴۷۹۴	۱۷۳	۴۵	۱۰۰	۷	۶۲	۵۳	۱۵۵
گیفان	۲۲۹۸	۲۶۵	۰	۱۹۹۷	۴۷۶۵	۸۸۹۰	۵۲	۲۵	۶۱	۹	۳۷	۵	۸۹
گرمخان	۳۹۵۰	۳۳۶	۳۵۴	۳۴۱۷	۸۹۸۲	۱۴۱۳۱	۱۲۴	۴۲	۷۱	۲۱	۳۱	۱۶	۱۱۶
روئین	۴۵۹۳	۲۱۱	۵۰۲	۳۶۱۶	۹۴۵۵	۱۴۴۶۷	۴۴	۲۴	۶۹	۳۱	۴۷	۲۴	۸۲
دامن کوه	۲۱۵۵	۱۲۹	۲۰۰	۱۷۵۹	۴۶۴۹	۷۴۶۵	۲۶	۱۵	۳۱	۱۴	۱۴	۱۱	۴۶
میلانلو	۱۴۰۰	۱۸۴	۰	۹۰۶	۲۳۹۵	۳۹۴۱	۲۳	۲۷	۴۴	۱۸	۲۰	۵	۵۷
زرق آباد	۱۷۵۷	۱۵۸	۱۰۲	۱۳۶۰	۳۰۴۸	۴۶۴۸	۲۸	۲۷	۴۲	۲۷	۲۰	۸	۶۳
آذری	۵۶۸۹	۲۵۵	۳۴۳	۳۴۸۵	۹۷۵۹	۱۵۱۴۱	۴۳	۳۱	۷۶	۲۰	۳۷	۱۷	۹۴
بام	۲۷۲۲	۲۶۶	۲۲۲	۲۱۶۲	۴۰۲۷	۷۳۶۶	۵۳	۲۳	۶۸	۱۹	۳۶	۱۶	۸۴
صفی آباد	۲۷۱۰	۲۰۶	۰	۱۸۵۴	۳۸۰۲	۶۶۱۴	۴۱	۲۷	۳۹	۳۱	۲۰	۱۷	۷۷
راز	۱۱۳۵۱۵	۸۹۴۸	۹۰۴۵	۸۶۷۰۷	۲۴۶۸۷۹	۳۸۸۶۶۰	۲۱۷۱	۹۲۸	۱۹۰۶	۷۵۵	۱۰۳۹	۶۰۶	۳۱۳۹

شکل ۵. رتبه بندی دهستان های استان خراسان شمالی بر اساس داده های خام حاصل جمع زیر شاخص های روستایی

در این مرحله دهستان‌ها رتبه بندی شده‌اند، برای این کار از روش ویکور استفاده شده است که مراحل آن به ترتیب توضیح داده شده است: پس از جمع‌آوری داده‌ها و ترکیب آن‌ها، ماتریس داده‌های خام هر یک از معیارها در محدوده مورد مطالعه تعریف شد. ماتریس تصمیم‌گیری که متشکل از گزینه‌ها (سطرها) و معیارها (ستون‌ها) است. گزینه‌های مورد استفاده دهستان‌های استان خراسان شمالی و معیارهای مورد نظر تسهیلات روستایی می‌باشند. تعیین ارزش شاخص‌ها: در این مرحله بخاطر اینکه ارزش هر شاخص اولویت بندی شود از روش AHP برای امتیازدهی استفاده شده است و ارزش هر شاخص در نتایج مرحله قبلی ضرب می‌شود (جدول ۴).

جدول ۴. اوزان به دست آمده از روش AHP

شاخص	اشغال	کشاورزی	مسکن	مالکیت	سواد	جمعیت	آموزشی	شبکه راه	درمانی	تفریحی	اداری	فناوری	تاسیسات
امتیاز	۰/۱۰۰	۰/۱۰۰	۰/۰۴۰	۰/۰۴۰	۰/۱۱۰	۰/۰۹۰	۰/۰۸۰	۰/۱۰۰	۰/۰۸۰	۰/۰۵۰	۰/۰۷۰	۰/۰۹۰	۰/۰۵۰

همان طور که در بخش روش تحقیق اشاره شد، بعد از تعیین بالاترین و کمترین ارزش توابع معیار باید ارزش S_j (شاخص مطلوبیت) و R_j (شاخص نارضایتی) محاسبه شود. بدین منظور ابتدا وزن‌های به دست آمده در AHP در ماتریس به دست آمده ضرب شده، سپس طبق فرمول زیر S_j و R_j به دست آمده است.

$$S_j = \sum_{i=1}^n w_i \cdot \frac{f_i^{**} - f_{ij}}{f_i^{**} - f_i^{-}}; \quad R_j = \max_i \left[w_i \cdot \frac{f_i^{**} - f_{ij}}{f_i^{**} - f_i^{-}} \right]$$

جدول ۵. بخشی از ضرب اوزان معیارها در ماتریس تصمیم گیری در ماتریس تصمیم گیری و محاسبه Sj و Rj

شاخص ناراضیاتی	شاخص مطلوبیت	تأسیسات	فناوری	اداری	تفریحی	درمانی	شبکه راه	آموزشی	جمعیتی	سواد	مالکیت	مسکن	کشاورزی	اشتغال	دهستان
۰,۰۴۰	۰,۰۷۶	۰,۰۵۳	۰,۰۲۸	۰,۰۷۱	۰,۰۷۷	۰,۰۷۰	۰,۰۷۶	۰,۰۹۴	۰,۰۳۴	۰,۰۳۹	۰,۰۷۲	۰,۰۸۶	۰,۸۱۷	۰,۰۹۴	راز
۰,۰۴۹	۰,۰۷۸	۰,۰۶۲	۰,۰۳۹	۰,۰۷۳	۰,۱۰۰	۰,۰۷۱	۰,۰۷۷	۰,۰۹۵	۰,۰۳۳	۰,۰۳۷	۰,۱۰۰	۰,۰۸۲	۰,۸۹۵	۰,۱۰۰	غلامان
۰,۰۴۹	۰,۰۸۶	۰,۰۶۴	۰,۰۳۵	۰,۰۷۰	۰,۰۹۳	۰,۰۶۹	۰,۰۶۶	۰,۰۸۰	۰,۰۲۹	۰,۰۳۸	۰,۰۸۸	۰,۰۶۷	۰,۸۳۶	۰,۰۹۳	باغلق
۰,۰۳۵	۰,۰۸۶	۰,۰۵۸	۰,۰۵۰	۰,۰۷۰	۰,۰۷۰	۰,۰۵۶	۰,۰۶۴	۰,۰۷۸	۰,۰۳۰	۰,۰۳۹	۰,۰۷۷	۰,۰۶۵	۰,۷۷۸	۰,۰۸۶	حصارچه
۰,۰۴۱	۰,۰۷۸	۰,۰۵۹	۰,۰۳۹	۰,۰۷۳	۰,۰۷۷	۰,۰۶۷	۰,۰۷۴	۰,۰۹۰	۰,۰۳۲	۰,۰۴۰	۰,۰۸۴	۰,۰۷۶	۰,۸۳۰	۰,۰۹۰	راستقان

امتیاز نهایی دهستان‌ها: در این مرحله شاخص ویکور که همان امتیاز نهایی هر گزینه محاسبه شده، کم تر بودن آن نشان دهنده مطلوبیت بیشتر گزینه می‌باشد که بر اساس رابطه زیر به دست می‌آید.

$$Q_j = v \cdot \frac{S_j - S^-}{S^* - S^-} + (1 - v) \cdot \frac{R_j - R^-}{R^* - R^-}$$

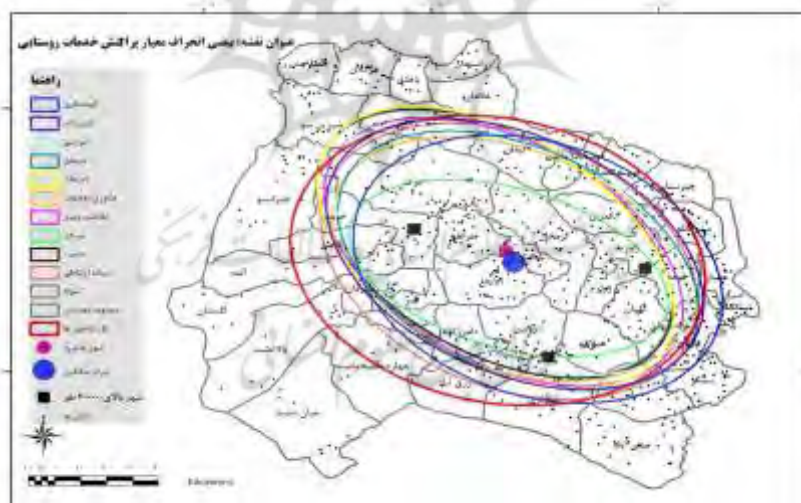
جدول ۶. محاسبه مقدار Q مقدار نهایی

رتبه	امتیاز	دهستان	رتبه	امتیاز	دهستان	رتبه	امتیاز	دهستان
۳۱	۰,۸۰۰۳	زرق آباد	۱۶	۰,۶۸۸۸	بام	۱	۰,۰۳۵۰	آلاداغ
۳۲	۰,۸۰۱۴	راز	۱۷	۰,۶۹۶۵	فاروج	۲	۰,۰۵۱۴	بدرانلو
۳۳	۰,۸۰۲۲	باغلق	۱۸	۰,۶۹۹۴	آلمه	۳	۰,۲۶۷۲	اترک
۳۴	۰,۸۱۲۰	تکمران	۱۹	۰,۷۱۶۸	شاه جهان	۴	۰,۳۸۲۸	گرمخان
۳۵	۰,۸۲۸۳	حصار	۲۰	۰,۷۱۸۹	حصارچه	۵	۰,۳۹۴۵	آذری
۳۶	۰,۸۴۴۶	میلانلو	۲۱	۰,۷۲۷۰	صفی آباد	۶	۰,۴۱۲۴	روئین
۳۷	۰,۸۵۴۸	قوشخانه پایین	۲۲	۰,۷۴۵۱	دامن کوه	۷	۰,۴۶۷۱	حومه
۳۸	۰,۸۵۹۵	طبر	۲۳	۰,۷۴۹۲	زوارم	۸	۰,۴۹۰۱	جرگلان
۳۹	۰,۸۸۵۵	گلستان	۲۴	۰,۷۵۰۱	سنگر	۹	۰,۵۲۰۷	جیرانسو
۴۰	۰,۸۸۹۴	غلامان	۲۵	۰,۷۶۰۸	جیرستان	۱۰	۰,۵۸۴۷	زیارت
۴۱	۰,۹۲۱۹	دریند	۲۶	۰,۷۷۴۲	قوشخانه بالا	۱۱	۰,۵۹۹۰	بابامان
۴۲	۰,۹۵۰۳	شوقان	۲۷	۰,۷۷۴۲	راستقان	۱۲	۰,۶۶۱۹	حومه
۴۳	۰,۹۵۴۸	بالادشت	۲۸	۰,۷۷۹۲	گیلان	۱۳	۰,۶۷۳۶	سیوکانلو
۴۴	۰,۹۹۱۶	چهارده سنخواست	۲۹	۰,۷۸۳۸	قاضی	۱۴	۰,۶۷۳۷	گیفان
۴۵	۰,۹۹۵۷	میان دشت	۳۰	۰,۷۹۸۰	تینکانلو	۱۵	۰,۶۸۲۷	شیرین سو

شکل ۶. بر خوردهاری دهستان‌ها بر اساس نتایج ویکور

با توجه به امتیازات به دست آمده از روش ویکور و با در نظر گرفتن امتیازات نهایی، دهستان‌های آلاداغ و بدرانلو بیشترین امتیاز را به خود اختصاص دادند. این دهستان‌ها در نزدیکی شهر بجنورد واقع شده‌اند و از نظر جمعیتی نیز حدود ۱۵/۲۰ درصد از جمعیت کل استان را دارا می‌باشند. دومین گروه دهستان‌های اترک، گرمخان، آذری، روئین، جرگلان و جیرانسو می‌باشند که با اختلاف اندکی نسبت به گروه اول قرار گرفتند. این دهستان‌ها در شهرستان‌های مانه و سملقان، بجنورد و اسفراین واقع شده‌اند و مرکز این شهرستان‌ها در واقع از بزرگترین شهرهای استان می‌باشند. این دهستان‌ها ۲۴/۶۷ درصد از جمعیت استان را تشکیل می‌دهند. گروه سوم دهستان‌های آلمه، حصارچه، شیرین سو، گیفان، بابامان، سیوکانلو، زیارت، حومه، شاه جهان، فاروج، بام و صفی آباد می‌باشند که از نظر جمعیتی حدود ۲۶/۵۲ درصد از کل جمعیت استان را تشکیل می‌دهند. این دهستان‌ها در همه شهرستان‌ها به جز شهرستان‌های جاجرم و گرمه پراکنده شده‌اند. گروه چهارم دهستان‌های راز، باغلو و راستقان در شهرستان راز و جرگلان، دهستان‌های قوشخانه بالا، قوشخانه پایین، جیرستان، تکمران، گلیان و زوارم در شهرستان شیروان، دهستان‌های حصار، تیتکانلو و سنگر در شهرستان فاروج، دهستان‌های میلانلو، دامن کوه و زرق آباد در شهرستان اسفراین و دهستان طبر در شهرستان جاجرم واقع شده‌اند که حدود ۲۷/۹۷ درصد از جمعیت استان را دارا می‌باشند. گروه پنجم که محروم‌ترین دهستان‌های استان خراسان شمالی می‌باشند از قبیل دهستان‌های بالادشت و گلستان در شهرستان گرمه، دهستان‌های میان دشت، چهارده سنخواست، دربند و شوقان در شهرستان جاجرم و دهستان غلامان در شهرستان راز و جرگلان واقع شده‌اند. این گروه حدود ۵/۶۴ درصد از جمعیت استان را به خود اختصاص داده‌اند. محروم‌ترین دهستان‌ها اغلب در دو شهرستان جاجرم و گرمه قرار دارند که جمعیت مرکز شهرستان از ۲۰ هزار نفر کمتر می‌باشد. به منظور تحلیل توزیع خدمات روستایی در استان خراسان شمالی از دو مفهوم، تحلیل میانگین مرکزی و انحراف معیار متوسط استفاده شده است. میانگین مرکزی ساده‌ترین تحلیل در آمار فضایی است که مشابه میانگین در آمار معمولی است و به صورتی مشابه محاسبه می‌شود. این تحلیل مرکز جغرافیایی و یا مرکز ثقل مجموعه‌ای از عوارض را شناسایی می‌کند. همان طور که در شکل (۶) نشان داده شده است دامنه پوشش بیضی‌ها بخش‌هایی از شمال، غرب و مخصوصاً جنوب استان را در برنمی‌گیرد و پهن‌ترین بخش بیضی‌ها متمایل به مرکز استان یعنی شهر بجنورد می‌باشد. همچنین نقطه میانگین مرکزی کل شاخص‌ها این موضوع را تایید می‌کند و محل قرارگیری نقطه میانگین مرکزی تقریباً منطبق با موقعیت شهر بجنورد می‌باشد.

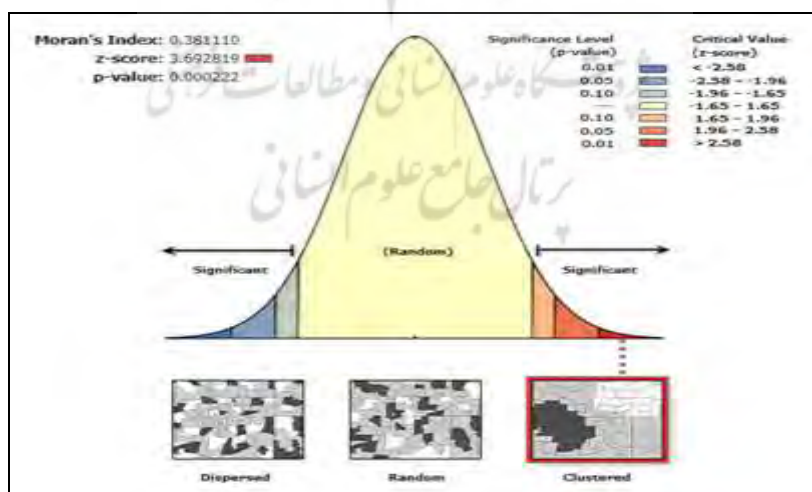
شکل ۶. بیضی انحراف معیار پراکنش خدمات روستایی

یکی از ابزارهای مهم در زمینه تحلیل الگوهای پراکنش و توزیع عوارض و پدیده‌ها در فضا و مکان مربوط می‌شود، تحلیل خودهمبستگی فضایی موران (Moran's I) می‌باشد. این ابزار نشان می‌دهد که الگوی پراکنش این عوارض با در نظر گرفتن مقادیر خصیصه مورد مطالعه از الگوی خوشه‌ای و یا پراکنده برخوردار است که با استفاده از امتیاز استاندارد Z و P-Value به ارزیابی و معنادار بودن شاخص محاسبه شده می‌پردازد. به طور کلی اگر مقدار شاخص موران نزدیک به عدد مثبت یک (+۱) باشد داده‌ها دارای خودهمبستگی فضایی و دارای الگوی خوشه‌ای هستند و اگر مقدار شاخص موران به عدد منفی یک (-۱) باشد، آنگاه

داده‌ها از هم گسسته و پراکنده می‌باشند. البته گفتنی است که این مقدار باید از نظر معناداری آماری سنجیده شود. در مورد شاخص موران، فرضیه صفر آن است که "هیچ نوع خوشه‌بندی فضایی بین مقادیر خصیصه مرتبط با عوارض جغرافیایی مورد نظر وجود ندارد". حال زمانی که مقدار P-Value بسیار کوچک و مقدار Z محاسبه شده (قدر مطلقان) بسیار بزرگ باشد (خارج از محدوده اطمینان قرار گیرد)، آنگاه می‌توان فرضیه صفر را رد کرد. اگر مقدار شاخص موران بزرگ‌تر از صفر باشند، داده‌ها نوعی خوشه‌بندی فضایی را نشان می‌دهند. اگر مقدار شاخص کمتر از صفر باشد عوارض مورد مطالعه دارای الگوی پراکنده می‌باشند. در جدول (۷) نتایج شاخص موران آورده شده است که برای تمامی خدمات کل شاخص موران $0/1874$ و امتیاز استاندارد هم $1/84$ با ضریب معناداری $0/000$ می‌باشد که نشان دهنده توزیع کاملاً خوشه‌ای می‌باشد. از میان شاخص‌ها تاسیسات و تجهیزات، بهداشتی - درمانی، آموزشی، جمعیت، سواد، مالکیت و میزان اشتغال دارای توزیع فضایی کاملاً خوشه‌ای و شاخص‌های تفریحی - گردشگری، کیفیت مسکن، خدمات کشاورزی دارای توزیع فضایی نسبتاً خوشه‌ای و شاخص‌های فناوری اطلاعات و اداری به صورت تصادفی توزیع شده‌اند. نتایج تحلیل فضایی شاخص موران نشان دهنده توزیع خدمات به صورت خوشه‌ای و یکنواخت در سطح استان می‌باشد.

جدول ۷. نتایج آزمون موران تک تک خدمات

خدمات	نمره Z	آزمون موران	سطح معناداری	توزیع فضایی خدمات در سطح شهر
تاسیسات و تجهیزات	۲,۱۴۸	۰,۲۱۴۶	۰,۳۱۶	کاملاً خوشه‌ای
فناوری اطلاعات	۰,۰۳۲	۰,۰۰۷۳	۰,۰۰۲	تصادفی
اداری	۰,۱۳۶۷	۰,۰۰۰۸	۰,۸۲۹	تصادفی
گردشگری	۱,۷۹۹	۰,۱۷۵۶	۰,۰۷۱۲	نسبتاً خوشه‌ای
بهداشتی - درمانی	۲,۹۰۶	۰,۳۰۰۱	۰,۰۰۳	کاملاً خوشه‌ای
شبکه ارتباطی	۲,۰۹۸۴	۰,۲۰۹۸	۰,۳۵۸	نسبتاً خوشه‌ای
آموزشی	۵,۲۸	۰,۵۳۳۳	۰,۰۰۰	کاملاً خوشه‌ای
جمعیت	۴,۴۹۹	۰,۴۵۹۶	۰,۰۰۰	کاملاً خوشه‌ای
سواد	۱۲,۸۹	۱۹۸۲	۰,۰۰۰	کاملاً خوشه‌ای
مالکیت	۹,۸۷۵	۰,۱۵۲۲	۰,۰۰۰	کاملاً خوشه‌ای
کیفیت مسکن	۱,۷۳۴	۰,۰۲۲۰	۰,۰۸۲۲	نسبتاً خوشه‌ای
خدمات کشاورزی	۱,۶۹۱	۰,۱۶۲۸	۰,۹۰۶	نسبتاً خوشه‌ای
اشتغال	۱۱,۷۶	۰,۱۸۱۵	۰,۰۰۰	کاملاً خوشه‌ای
کل شاخص‌ها	۳,۶۹	۰,۳۸۱۱	۰,۰۸۷	کاملاً خوشه‌ای

شکل ۷. نمودار شاخص موران

به منظور ارتباط بین شاخص‌ها بوسیله روش‌های آماری از روش همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج همبستگی پیرسون نشان می‌دهد همه شاخص باهمدیگر ارتباط معناداری دارند. به خصوص نتایج همبستگی بین شاخص‌های فاصله از مرکز استان و

سایر شاخص نشان می‌دهد ارتباط معکوس بین شاخص‌ها وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر از مرکز استان فاصله بگیریم میزان سایر شاخص‌ها کمتر شده است. این امر نشان دهنده وجود ارتباط بین نزدیکی با شهر اصلی و میزان خدمات روستایی می‌باشد. از میان سایر ارتباط همبستگی می‌توان به ارتباط بین جمعیت دهستان‌ها و سایر شاخص‌ها اشاره نمود. نتایج همبستگی پیرسون نشان می‌دهد که بین این شاخص‌ها ارتباط مثبت وجود دارد. بدین معنی که هر چقدر میزان جمعیت دهستان زیاد باشد، میزان دسترسی به خدمات روستایی نیز بیشتر خواهد بود.

جدول ۸. نتایج آزمون همبستگی چندمتغیره

		تاسیسات	فناوری	اداری	تفریحی	درمانی	راه	آموزشی	جمعیت	سواد	مالکیت	مسکن	اشتغال	فاصله	کل شاخص‌ها
تاسیسات	Pearson Correlation	1	.773	.877	.134	.892	.903	.815	.712	.685	.757	.382	.714	-.346	.961
	Sig. (2-tailed)		.000	.000	.379	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.010	.000	.020	.000
فناوری	Pearson Correlation		1	.847	.005	.799	.670	.798	.794	.787	.830	.676	.765	-.505	.861
	Sig. (2-tailed)			.000	.975	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
اداری	Pearson Correlation			1	.042	.905	.789	.790	.805	.779	.846	.529	.802	-.479	.926
	Sig. (2-tailed)				.782	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.001	.000
گردشگری	Pearson Correlation				1	.145	.062	-.105	-.217	-.221	-.097	-.192	-.140	-.131	.117
	Sig. (2-tailed)					.343	.684	.494	.152	.145	.525	.205	.360	.391	.444
درمانی	Pearson Correlation					1	.861	.783	.748	.725	.822	.489	.758	-.478	.945
	Sig. (2-tailed)						.000	.000	.000	.000	.000	.001	.000	.001	.000
راه	Pearson Correlation						1	.730	.614	.587	.671	.328	.620	-.310	.886
	Sig. (2-tailed)							.000	.000	.000	.000	.028	.000	.038	.000
آموزشی	Pearson Correlation							1	.881	.866	.879	.608	.823	-.471	.906
	Sig. (2-tailed)								.000	.000	.000	.000	.000	.001	.000
جمعیت	Pearson Correlation								1	.997	.978	.705	.971	-.445	.817
	Sig. (2-tailed)									.000	.000	.000	.000	.002	.000
سواد	Pearson Correlation									1	.974	.726	.967	-.449	.794
	Sig. (2-tailed)										.000	.000	.000	.002	.000
مالکیت	Pearson Correlation										1	.722	.968	-.470	.865
	Sig. (2-tailed)											.000	.000	.001	.000
مسکن	Pearson Correlation											1	.623	-.521	.525
	Sig. (2-tailed)												.000	.000	.000
اشتغال	Pearson Correlation												1	.805	
	Sig. (2-tailed)													.009	.000
فاصله از مرکز	Pearson Correlation													1	-.471
	Sig. (2-tailed)														.001
کل شاخص	Pearson Correlation														1
	Sig. (2-tailed)														

یافته‌های تحلیلی-استنباطی

آزمون فرضیه: نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی در کشور دارای نارسایی‌های است. مطابق جدول (۹)، هردو ضریب (یعنی عرض از مبدا و شیب) معنی‌دار هستند. نارسایی ۷۵ درصد برمدل نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی تاثیر دارد.

جدول ۹. تحلیل واریانس نارسایی‌ها بر نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی

	معنی داری	آماره F	مجذور میانگین	درجه آزادی	مجموع مربعات
رگرسیون			۳۷۰/۱۰	۱	۳۷۰/۱۰
باقیمانده	۰/۰۰	۵۱۳۷/۸۱	۰/۰۷	۳۸۲	۲۷/۵۱
جمع کل				۳۸۳	۳۹۷/۶۲

جدول ۱۰. ضرایب رگرسیونی نارسایی‌ها نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی

معنی داری	t آماره	ضرایب استاندارد شده	
		خطای انحراف معیار	بنا
۰/۰۰	۹۷/۹۰	۰/۰۴	۰/۳۴
۰/۰۰	۷۱/۶۷	۰/۱۰	۰/۷۵

با توجه به اینکه مقدار آماره‌ی این آزمون بین ۱/۵ تا ۲/۵ قرار می‌گیرد، بنابراین فرضیه صفر (عدم همبستگی بین خطاها) پذیرفته می‌شود. بنابراین فرضیه وجود نارسایی‌ها در مدل نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی تایید گردید.

جدول ۱۱. خلاصه مدل نارسایی بر مدل نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی

دوربین - واتسون	برآورد خطای انحراف معیار	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعین	ضریب همبستگی
۱/۹۴	۰/۲۶	۱/۹۳	۱/۹۳	۱/۹۶

سیستم نظام برنامه‌ریزی و توسعه روستایی در کشور ما با مشکلاتی مواجه می‌باشد؛ سیستم از بالا به پایین و متمرکز بودن از جمله مهمترین مشکلات است. لذا باید برای رفع این مشکلات، نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تدابیری را بیندیشد تا مشارکت بقیه سطوح را در بر گرفته و از پایین به بالا نیز باشد یعنی توامان و چرخشی عمل نماید. الگوریتم این سطوح، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی پیشنهادی این تحقیق است که سطوح از بالا به پایین کاملاً مشخص و از پایین به بالا هم باید حتماً اتفاق بیفتد. بر اساس تحلیل آماری استخراج شده از پرسشنامه؛ نتایج تخمین، سطح معناداری متغیرهای نارسایی در ارتباط با متغیر مدل نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی ایران کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه این دو متغیر معنادار است. همچنین با توجه به مقدار آماره t برابر با ۳۶/۶۴۹- که از ۱/۹۶ بزرگتر است فرضیه اول تحقیق تایید می‌گردد. به عبارت دیگر طی فرآیند تحقیق ثابت شد که نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی در کشور دارای مشکلات، نارسایی‌ها و چالش‌هایی است.

نتیجه‌گیری

سیستم نظام برنامه‌ریزی و توسعه روستایی در کشور ما با مشکلاتی مواجه می‌باشد؛ سیستم از بالا به پایین و متمرکز بودن از جمله مهمترین مشکلات است. لذا باید برای رفع این مشکلات، نظام سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تدابیری را بیندیشد تا مشارکت بقیه سطوح را در بر گرفته و از پایین به بالا نیز باشد یعنی توامان و چرخشی عمل نماید. الگوریتم این سطوح، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی پیشنهادی این تحقیق است که سطوح از بالا به پایین کاملاً مشخص و از پایین به بالا هم باید حتماً اتفاق بیفتد. بر اساس تحلیل آماری استخراج شده از پرسشنامه؛ نتایج تخمین، سطح معناداری متغیرهای نارسایی در ارتباط با متغیر مدل نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی ایران کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین در سطح اطمینان ۹۵ درصد رابطه این دو متغیر معنادار است. همچنین با توجه به مقدار آماره t برابر با ۳۶/۶۴۹- که از ۱/۹۶ بزرگتر است فرضیه اول تحقیق تایید می‌گردد. به عبارت دیگر طی فرآیند تحقیق ثابت شد که نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی توسعه روستایی در کشور دارای مشکلات، نارسایی‌ها و چالش‌هایی است.

در فرآیند برنامه‌ریزی توسعه روستایی شناخت، تحلیل امکانات و تنگناهای نواحی روستایی و سطح بندی این نواحی از نظر میزان برخورداری و محرومیت اهمیت بسزایی دارند و معیاری برای تلاش در حوزه کاهش و رفع نابرابری‌های موجود میان آنها نیز محسوب می‌شود که همواره بایستی در برنامه‌ریزی‌های توسعه روستایی مدنظر قرار گیرد. با توجه به نتایج به دست آمده از رتبه بندی روش ویکور دهستان‌های آلاداغ و بدرانلو در طبقه‌بندی کاملاً برخوردار، دهستان‌های اترک، گرمخان، آذری، روئین، جرگلان و جیرانسو در گروه نسبتاً برخوردار، دهستان‌های آلمه، حصارچه، شیرین سو، گیغان، بابامان، سیوکانلو، زیارت، حومه، شاه جهان، فاروج، بام و صفی آباد در گروه متوسط، دهستان‌های راز، باغلو و راستقان در شهرستان راز و جرگلان، دهستان‌های قوشخانه بالا، قوشخانه پایین، جیرستان، تکمران، گلیان و زوارم در شهرستان شیروان، دهستان‌های حصار، نیتکانلو و سنگر در شهرستان فاروج، دهستان‌های میلانلو، دامن کوه، زرق آباد و طبر در گروه نسبتاً نابرودار و بالادشت، گلستان، میان دشت، چهارده سنخواست،

دریافت، شوقان و غلامان در گروه نابرخوردار طبقه بندی شده‌اند. با بررسی نتایج می‌توان دریافت که دهستان‌هایی که در نزدیکی مرکز استان قرار دارند جزء دهستان‌های برخوردار محسوب می‌شوند و دهستان‌های با فاصله از مرکز استان در طبقه‌بندی نابرخوردار قرار گرفتند. همچنین نتایج روش‌های بیضی انحراف معیار و مرکز میانگین نیز این مسئله را تایید می‌کند و نقطه مرکز میانگین با موقعیت شهر بخوردار منطبق می‌باشد. همچنین با استفاده از روش همبستگی چند متغیره مشخص گردید که ارتباط معنی داری بین فاصله از مرکز و جمعیت دهستان‌ها با برخوردار و عدم برخوردار آن‌ها وجود دارد و در واقع با فاصله گرفتن از مرکز استان میزان برخوردار و نیز کاهش می‌یابد و با افزایش جمعیت دهستان برخوردار آن‌ها نیز افزایش می‌یابد. این مسئله نشان دهنده توسعه نامتوازن نقاط روستایی و وابستگی آن‌ها به مرکز استان را نشان می‌دهد و برخوردار از امکانات و خدمات را منوط به نزدیکی به شهر برتر یعنی مرکز استان می‌باشد. به منظور بهبود وضعیت توزیع فضایی امکانات و خدمات و فراهم شدن زمینه‌های عدالت فضایی راهکارهای ذیل پیشنهاد می‌گردد:

- تدوین برنامه آمایش سرزمین با تاکید بر توسعه ناحیه‌ای و روستایی و اجرای آن در راستای بهبود کیفیت محیط روستایی.
- نقص در سطوح برنامه‌ریزی و فقدان برنامه‌ریزی کارآمد در سطح ملی در نظام برنامه‌ریزی روستایی کشور وجود دارد. نارسایی اصلی، فقدان دیدگاه‌های مبتنی بر آمار و واقعیت‌ها، تحلیل‌گر و آینده‌نگر از سیستم برنامه‌ریزی کشور می‌باشد.
- سهولت دسترسی به امکانات و خدمات به منظور فراهم شدن زمینه‌های بهره برداری بهینه از منابع و قابلیت‌های موجود.
- اصلاح و بهبود در وضعیت اشتغال و کارآفرینی دهستان‌های محروم به منظور بهره‌گیری از منابع، امکانات و داشته‌های محلی.
- تدوین برنامه‌ریزی مناسب برای مشارکت روستاییان در پیشبرد اهداف توسعه روستایی.

تقدیر و تشکر

این پژوهش مستخرج از رساله دکتری رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی بوده که در دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت از آن دفاع شده است.

منابع

- آسایش، حسین، فلاح تبار، نصرالله. (۱۳۹۳). *شناخت شناسی روستا، جایگاه روستا در برنامه‌ریزی‌های کلان مسیر دیروز و نگاه امروز (از مفهوم تا راهکار)*. چاپ دوم، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- امیرانتخابی، شهرام. (۱۳۹۲). *سطح بندی و گونه شناسی روستاهای استان گیلان*. رشت: استانداری گیلان.
- بدری، سید علی و پورطاهری، مهدی. (۱۳۹۱). *توسعه پایدار روستایی*. تهران: انتشارات سازمان شهرداریها و دهیاری‌های کشور.
- بذرافشان، جواد؛ قنبری، سیروس و شاهوردی، امیر. (۱۳۹۴). *تحلیل تأثیر شبکه‌های اجتماعی در کارکرد فضایی خدمات روستایی؛ نمونه موردی: دهستان شیروان در شهرستان بروجرد*. *فصلنامه تحقیقات جغرافیایی*. ۳۰ (۲)، ۱۹۳-۱۷۴.
- حاتمی‌نژاد، حسین؛ فرهودی، رحمت الله و مرتضی محمدپور جابری. (۱۳۸۷). *تحلیل نابرابری اجتماعی در برخوردار و کاربری‌های خدمات شهری مطالعه موردی: شهر اسفراین*. *پژوهش‌های جغرافیای انسانی*، ۶۵، ۸۵-۷۱.
- زیاری، کرامت الله. (۱۳۸۳). *اصول و روش‌های برنامه‌ریزی منطقه‌ای*. چاپ پنجم، یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- ضرابی، اصغر و غلامی، یونس. (۱۳۸۹). *برنامه‌ریزی اقتصادی و اجتماعی در روستاهای ایران*. *فصلنامه اطلاعات جغرافیایی (سپهر)*. ۱۹ (۷۵)، ۸۴-۹۱.
- طهماسبی زاده، فرشاد و خادم‌الحسینی، احمد. (۱۳۹۷). *تحلیل فضایی عدالت اجتماعی در مناطق شهری (مطالعه موردی مناطق شهر اصفهان)*. *فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی*، ۷ (۲۶)، ۲۸-۱۷.
- عناستانی، علی اکبر؛ روستا، مجتبی؛ آوریده، اصغر و صیادی، ابگلی محمد. (۱۳۹۲). *بررسی و رتبه بندی درجه توسعه یافتگی دهستان‌های شهرستان فیروزآباد با استفاده از روش تاپسیس*. *فصلنامه جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)*، ۳ (۴)، ۴۲-۲۷.
- کارگر، بهمن. (۱۳۸۶). *توسعه شهرنشینی و صنعت گردشگری در ایران*. تهران: انتشارات سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- محمدی ده چشمه، مصطفی؛ عیبات، مرتضی و عیبات، مصطفی. (۱۳۹۶). *ارزیابی عدالت فضایی در توزیع خدمات عمومی در دهستان مشرحات اهواز با تلفیق روش‌های تصمیم‌گیری چند شاخصه در محیط GIS*. *فصلنامه مطالعات شهری*، ۹ (۳۰)، ۸۰-۶۳.

مرصوصی، نفیسه. (۱۳۸۳). تحلیل فضایی از عدالت اجتماعی در تهران، رساله دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

مطیعی لنگرودی، سید حسن. (۱۳۹۱). برنامه‌ریزی روستایی با تأکید بر ایران. چاپ ششم، مشهد: جهاد دانشگاهی.

یاسوری، مجید؛ امامی، سیده فاطمه و سجودی، مریم. (۱۳۹۵). عدالت فضایی بهره‌مندی از امکانات و خدمات در سکونتگاه‌های روستایی دهستان‌های استان گیلان. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، ۱۶ (۴۱)، ۹۵-۱۱۶.

Dixon, C. (1994). *Rural Development in the third World*. London: Ruthedge

Dufaux, F. (2008). *Birth announcement*. justice spatial/spatial justice, www.jssj.org.

Henri Lefebvre, 1968, 1972, *Droit à la ville* (1968), *Pensée Marxiste et la ville* (1972), *La révolution urbaine* (1970), *Du rurale à l'urbain* (1970).

Hewko, J., Smoyer-Tomic, K. E., & Hodgson, M. J. (2002). Measuring neighbourhood spatial accessibility to urban amenities: Does aggregation error matter? *Environment and Planning*, 34, 1185-1206.

Hoggart, R. (1995). *Oxford Illustrated Encyclopedia; People and Cultures*. Hong Kong: Oxford University Press.

Lees, N. (2010). Inequality as an Obstacle to World Political Community and Global Social Justice. Oxford University. SGIR 7th Annual Conference on International Relations. Sweden.

Shucksmith, M.V. (2000). Endogenous development social capital and social inclusion: perspectives from LEADER in the UK. *Socialologia Ruralis*.

Soja, E. (2000). *Postmetropolis: Critical Studies of Cities and Regions*. Oxford: Basil Blackwell.

How to cite this article:

Poureisa Chafjiri, M., Molaie Hashjin, N., & Amar, T. (2022). An analysis on the inadequacy of the program's policy making system with an emphasis on spatial justice (Case study: North Khorasan province). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 17(1), 145-159.

ارجا به این مقاله:

پورعیسی چافجیری، مجید؛ مولائی هاشجین، نصراله و آمار، تیمور. (۱۴۰۱). تحلیلی بر نارسایی نظام سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی روستایی با تأکید بر بر عدالت فضایی (مطالعه موردی: استان خراسان شمالی). فصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، ۱۷ (۱)، ۱۴۵-۱۵۹.

فصلنامه علمی

مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی

پروژه‌های علمی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی